

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет)/

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №4 від 24.11.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

підготовки такого спеціаліста, який зміг би вільно орієнтуватись в досягненнях інших країн, що стосуються його професійної діяльності.

При визначенні іноземної мови в проекті Державного стандарту було вказано мету досягнення учнями такого рівня комунікативної компетенції, що дозволяє спілкуватись. Автори також зазначили, що комунікативна компетенція складається з трьох видів: мовленнєвої, мовної та соціокультурної. До складу мовленнєвої входять аудіювання, говоріння, читання та письмо. Мовна містить лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну, а соціокультурна компетенція охоплює країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції.

Отже, новий зміст навчального матеріалу вимагає від викладача не тільки орієнтації на оволодіння лексикою, але здебільшого на моделювання ситуацій професійного спілкування. Все більш важливою складовою професійної освіти слухачів стає позааудиторна робота: участь у наукових та науково-практичних міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських, відомчих конференціях та семінарах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. За заг. ред. Овчарук О.В. – К.: „К. І. С.”, 2004 – С.48.
2. Горностаї П. Життєва компетентність в умовах обмеженості життєвого світу. // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник. – Київ: Контекст, 2000. – С.44-47.
3. Довідка щодо вивчення питання „Про впровадження в правоохоронну практику і науково-навчальний процес досліджень вчених університету”. – К.: Друкарня МВС України, 2005.
4. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття. – Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник. – Київ: Контекст, 2000. – С.18-19.
5. Компетентнісна освіта: від теорії до практики. – К.: Плеяди, 2005 – .97 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К. І. С.”, 2004.
7. Краєвський В.В., Хуторський А.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах // Педагогика. – 2003. – №3. – С.3 – 10.
8. Кузнецова В.О. Німецька мова для курсантів та слухачів вищих навчальних закладів системи МВС України. – К.: Друкарня МВС України, 2003.
9. Міжнародне співробітництво держав по боротьбі зі злочинністю. Навчально-методичний комплекс. – К.: Друкарня МВС України, 2000.
10. Нетреба В., Денисова Н. Компетентності – шлях до оновлення освіти. – Компетентнісна освіта: від теорії до практики. – К.: Плеяди, 2005 – С.104-105.
11. Овчарук О.В. Результати емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. За заг. ред. Овчарук О.В. – К.: „К. І. С.”, 2004 – С.64-65.
12. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. За заг. ред. Овчарук О.В. – К.: „К. І. С.”, 2004 – С. 21.
13. Шишов С.Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе. – М., 1999.

Никоненко И.С. К вопросу компетентностного подхода к обучению в высшей школе

Резюме. Рассматривается проблема компетентностного подхода к обучению в высшей школе. Особенное внимание уделяется понятийному аппарату, различным подходам к понятиям «компетентность» и «компетенция», а также выделению ключевых жизненных компетентностей, которыми должен овладеть студент, чтобы стать самостоятельным, инициативным специалистом, способным взаимодействовать и сотрудничать с другими в решении совместных заданий и проблем на международном уровне.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, сотрудничество, умение учиться, коммуникативные способности.

Nikonenko I.S. Concerning the competency approach to the higher education

Summary. The article is oriented forward to problems of the competency approach to the higher education. The particular importance is attached to the different meanings of the term “competency”, and to determining key vital competencies a student should master to become a self-dependent, initiative specialist being able to cooperate with others in solving mutual problems and tasks at the international level.

Key words: competency, cooperation, ability to study, communicative skills

Одержано редакцією 20.10.2006.

УДК: 378.14:371.1

О. М. ПЕРЕЦЬ

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Резюме. Стаття присвячена висвітленню сутності поняття професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, педагогічні знання, уміння, навички.

Входження України до Європейського та світового освітнього простору потребує радикальної модернізації змісту педагогічної освіти. Її лейтмотивом мають стати ліквідація застарілих міфів, своєрідної ідеологізації освіти, притаманної тоталітарному суспільству, наближення до сучасних соціокультурних реалій та прогнозованого майбутнього. Сучасна школа потребує високоосвіченого, культурного, творчого фахівця, зорієнтованого на розвиток особистості дитини, саморозвиток та самовдосконалення, мобільного в освоєнні і впровадженні новітніх наукових та інформаційних технологій, конкурентноспроможного на ринку праці. Нова генерація педагогічних кадрів має бути не лише сама готовою до педагогічної діяльності в нових соціально-економічних і політичних умовах, а й здатною готувати молодь до праці та життя в період утвердження української державності, відродження і примноження національно-духовних цінностей, запровадження ринкових економічних механізмів.

Саме тому виникла необхідність пошуку шляхів і засобів, які дають змогу зробити новий крок у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів. Освітньо-кваліфікаційний рівень випускника вищого навчального закладу України та рівень його компетентності відповідно до Болонського процесу мають відповідати європейському ринку праці і, зокрема, вимогам Європейської федерації національних інженерних асоціацій (FEANI).

Проблема формування професійної компетентності педагогічних працівників надзвичайно актуальна і перебуває в центрі уваги дослідників. Вона зумовлена потребою держави в учителях, здатних зайняти належну позицію по відношенню до вихованців і до самого себе, конкурентноспроможних на ринку праці. Професійна компетентність відіграє провідну роль у діяльності майбутнього вчителя початкових класів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Аналіз психолого-педагогічної та соціальної літератури свідчить, що вчені приділяють велику увагу розробці вимог до учительської професії (Ф.Гонболін, В.Сластьонін); умінням і якостям, необхідним учителеві (А.Маркова); розробленню професіограми (В.Сластьонін); моделі діяльності учителя (Н.Кузьміна); моделі педагогічної культури (В.Гриньова, І.Саєв), розвитку професійної компетентності педагогів у системі методичної роботи на рівні навчального закладу (М.Кравцов, В.Олійник, В.Пекельна, Л.Шевчук та інші). Разом із тим проблема професійної компетентності педагогічних працівників не дістала достатнього відображення у психолого-педагогічній літературі. Серед авторів, які приділяють увагу цій проблемі (М.Гриньова, О.Дубасенюк, О.Камишанченко, В.Лозова, А.Хуторський, М.Чошанов) відсутня єдність у підходах до її розробки.

Що ж таке компетентність? Поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляють С.Гончаренко (тлумачення вища компетентності), І.Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А.Василіук (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К.Корсак (цивілізаційна компетентність), І.Яшук (життєва компетентність особистості), В.Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О.Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності) та ін.

Аналіз енциклопедичних джерел і словників дає можливість більш повно обґрунтувати сутність поняття компетентності. Найбільшого поширення у науковій літературі набуло визначення компетентності як «сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [7, 149]. В різних тлумачних словниках (Советский Энциклопедический Словарь, 1989; Словник української мови, 1973; Великий тлумачний словник української мови, 2001; Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах. Т.2, 2000) тлумачення поняття «компетентний» хоча і відрізняються за своїм змістом, але включають два загальних аспекти: 1) той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікації; 2) який має певні повноваження, повноповний, повновладний [3, 104].

Бути компетентним – значить уміти мобілізувати у даній ситуації набуті знання і досвід. У психолого-педагогічній літературі поняття «компетентність» поширилось відносно недавно. З кінця 80-х років у вітчизняній науці з'являється спеціальний напрямок – компетентнісний підхід в освіті. Введення поняття «професійна компетентність» зумовлено широтою його змісту, інтегративною характеристикою, яка об'єднує такі поняття як «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності» та інше [1, 51-53]. Варто зауважити, що у сучасних розробках *кваліфікація* визначається як потенційна здатність працівника виконувати конкретні завдання та обов'язки в рамках певного виду діяльності, а *компетентність* – це реальна здатність добитися мети чи результату [2, 22].

У розробках вітчизняних науковців, на нашу думку, заслуговують на увагу тлумачення поняття компетентності А.Маркової та Н.Кузьміної. А.Маркова у своїх дослідженнях характеризує зміст професійної компетентності педагога процесуальними і результативними показниками. Професійна компетентність фахівця – це здатність та готовність виконувати особисту професійну діяльність [2]. Н.Кузьміна розглядає професійно-педагогічну компетентність педагога за фахом і визначає її як сукупність умінь педагога як суб'єкта педагогічного впливу особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого

вирішення педагогічних завдань. Вона виділяє наступні елементи у структурі професійно-педагогічної компетентності:

1. Спеціальна і професійна компетентність у сфері дисципліни, яка викладається.
2. Методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь і навичок в учнів.
3. Соціально-психологічна компетентність в сфері процесів спілкування.
4. Диференційно-психологічна компетентність у галузі мотивів, здібностей, спрямованості тих, кого навчають.
5. Аутопсихологічна компетентність у сфері достоїнств та недостатків своєї діяльності і особистості [4].

Деяко специфічні підходи до тлумачення поняття компетентності розробляються в професійній педагогіці. А.Михайличенко та В.Аніщенко у праці «Професійна підготовка на основі стандарту компетентності» зазначають, що поняття «компетентність» означає не тільки професійні знання, навички й досвід у певній спеціальності, а й ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для досягнення необхідного результату на конкретному робочому місці в даній робочій обстановці [2].

Компетентність (за Е. Шортом) можна розглядати під чотирма кутами зору, як:

1. поєднання вмінь, навичок поведінки та дій у межах певної діяльності;
2. поєднання знань, умінь, навичок у професійній діяльності без критеріїв оцінювання;
3. поєднання тих самих елементів, але із застосуванням стандартів;
4. поєднання здібностей та особистих якостей людини [8].

Безпосередньо до професійної компетентності педагога включаються педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, особистість педагога як змістові блоки, які в свою чергу підрозділяються на: професійні знання, педагогічні уміння, професійні психологічні позиції, психологічні якості, психологічні новоутворення. Таким чином, в цілому професійна компетентність вчителя початкових класів представлена як складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних вмінь і значимих особистісних властивостей, які обумовлюють готовність до актуального виконання педагогічної діяльності.

Зміст психолого-педагогічних знань визначається навчальними програмами. Психолого-педагогічна підготовленість складається із знань методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості: суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Психолого-педагогічні і спеціальні (з предмета) знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання.

Педагогічні уміння – це сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Частина цих дій може бути автоматизованою (навички).

Через педагогічні уміння розкривається структура професійної компетентності педагога. Зважаючи на те, що розв'язання будь-якого педагогічного завдання зводиться до тріади "мислити - діяти - мислити", що збігається з компонентами (функціями) педагогічної діяльності та відповідними їм уміннями, В.О.Сластьонін розподілив педагогічні уміння на чотири групи.

1. Уміння "переводити" зміст процесу виховання в конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості і колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями і проектування на цій основі розвитку колективу й окремих учнів; виділення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань, їх конкретизація і визначення завдання, що домінує.

2. Уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації.

3. Уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію: створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних та інших); активізація особистості школяра, розвиток його діяльності, яка перетворює його із об'єкта в суб'єкт виховання; організація і розвиток спільної діяльності; забезпечення зв'язку школи із середовищем.

4. Уміння обліку й оцінки результатів педагогічної діяльності: самоаналіз і аналіз освітнього процесу і результатів діяльності вчителя; визначення нового комплексу домінуючих і другорядних педагогічних завдань [6].

Зміст теоретичної готовності вчителя виявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у педагога аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь.

Зміст практичної готовності майбутнього вчителя початкових класів виражається у зовнішніх (предметних) уміннях, тобто в діях, які можна спостерігати. До них належать організаторські і комунікативні уміння. Організаторська діяльність педагога забезпечує залучення учнів до різних видів діяльності й організацію діяльності колективу, яка перетворює його із об'єкта в суб'єкт виховання. Організаторські уміння педагога бувають мобілізаційними, інформаційними, розвивальними і орієнтаційними. Комунікативні уміння вчителя - це взаємопов'язані групи перцептивних умінь, власне умінь спілкування (вербального) та умінь і навичок педагогічної техніки.

Приєднання України до Болонського процесу змінює підходи до формування змісту вищої освіти

педагогічних працівників: пріоритетність інтегративного підходу посилює світоглядно-культурологічну підготовку фахівця. На нашу думку, це спричиняє певну трансформацію змісту поняття «професійна компетентність» учителя й актуалізує проблему підготовки педагогів із належним рівнем професійної компетентності для роботи в початковій школі.

Як свідчить педагогічна практика, майбутнього вчителя початкових класів готують до виконання таких функцій:

- управлінська — виступати в ролі керівника, тобто керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів;
- менеджерська — бути інструктором, який допомагає учням у визначенні ресурсів виконання навчальних завдань;
- контролююча — виступати в ролі оцінювача, коли потрібно контролювати й оцінювати навчальні досягнення учнів;
- організуюча — бути в ролі організатора різнопланової діяльності учнів;
- навчальна — виступати в ролі носія знань, бути провідником на шляху здобуття учнями освіти;
- діагностично-прогностична — виступати в ролі дослідника при визначенні реального ступеня навченості та розвитку учнів і прогнозуванні на цій основі їх освітніх траєкторій.

Саме тому ключовими вміннями, які повинен мати майбутній учитель початкових класів і які зазначені в сучасних освітньо-кваліфікаційних характеристиках, є такі:

- проектувати навчально-виховний процес, конструювати навчальний матеріал, моделювати педагогічні ситуації;
- перетворювати наукову інформацію в навчальний матеріал;
- сприймати психологічний стан учнів, визначати особливості стосунків у класному колективі;
- ставити коректні завдання, координувати діяльність школярів, співпрацювати в навчально-пізнавальному процесі;
- виробляти сміливе, гнучке мислення в пошуках оптимального вибору форм і методів навчально-виховної діяльності;
- оволодівати новими науково-педагогічними й науково-технічними знаннями, передовими, здебільшого нетрадиційними й нестандартними методами регулювання стосунків з колегами, батьками учнів;
- здійснювати емоційний вплив на учнів;
- проводити моніторинг навчання, виховання та розвитку учнів;
- устанавлювати ступінь ефективності власної діяльності;
- творчо переосмислювати досвід практиків [5, 36].

Усе це може здійснювати лише вчитель з високою професійною компетентністю, яку необхідно формувати у майбутніх учителів початкових класів протягом всього періоду навчання у вищому навчальному закладі в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу; розвиненими творчими, дослідницькими здібностями; високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентноздатності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Дана компетентність буде досягнута в результаті застосування різноманітних методів викладання і навчання, технік і форматів. Прикладом цього може бути відвідування лекцій, виконання практичних, лабораторних завдань, оволодіння технічними вміннями, виконання письмових завдань підвищеної складності, читання наукових праць, навчання критичного аналізу роботи інших, робота на семінарах у групах, написання та презентація наукових праць, конспектування, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога// Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51-55.
2. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці// Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.
3. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник/ За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, Г.М.Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая Школа, 1990. – 119 с.
5. Онаць О. Практика формування професійної компетентності молодого вчителя// Шлях освіти. – 2005. – № 3. – С. 34-39.
6. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений/ В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школьная пресса, 2002. – 512 с.
7. Професійна освіта: Словник: Навчальний посібник/ Уклад. С.У.Гончаренко та ін.; За ред.Н.Г.Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 149 с.
8. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції// Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С.84-87.

Перець О.Н. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов.

Резюме. Стаття посвящена раскрытию сущности профессиональной компетентности будущего

учителя начальных классов в условиях кредитно-модульной системы организации учебного процесса.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, педагогические знания, умения, навыки.

Perets O.M. Essence of professional competence of future teacher of initial classes.

Summary. The article is devoted to illumination of essence of concept of professional competence of future teacher of initial classes in the conditions of the credit-module system of organization of educational process.

Key words: competence, professional competence.

Одержано редакцією 17.10.2006.

УДК: 372.4+37.03

О. В. ПАВЛЕНКО

ШЛЯХИ ФАСИЛІТАЦІЇ ПРОЦЕСУ ІНТЕРАКЦІЇ В СИСТЕМІ „ЗДОРОВА ДИТИНА – ДИТИНА З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ”

Резюме. Статтю присвячено інноваційному розгляду теоретичних та практичних аспектів проблеми фасилітації процесу інтеракції здорових дітей та дітей з особливими потребами.

Ключові слова: емпатія, фасилітація, діти з особливими потребами.

Освітні парадигми сучасності є орієнтованими не на масові педагогічні явища, а на особистість дитини, що, в контексті інноваційних процесів, значною мірою сприяє гармонійному розвитку кожного учня. Оскільки психолого-педагогічна думка вказує на цінність та унікальність кожного вихованця, не зайвим буде розглянути проблему інтеракції здорових дітей та дітей з особливими потребами з боку фасилітації з метою підвищення емоційного комфорту таких дітей та забезпечення розвитку емпатійного ставлення до їхніх переживань, розуміння внутрішнього світу. Зважаючи на попередній контекст даної проблеми, спрямований в основному на розробку методологічної бази, яка б сприяла оптимізації навчально-виховного процесу підготовки дітей з вадами фізичного розвитку, їх адаптації до умов навколишньої реальності, що не орієнтується на зближення здорових дітей з особливими, відповідно, з одного боку не забезпечує гармонійного розвитку дітей з особливими потребами, а з іншого – ізолює здорових дітей від розуміння специфіки організації взаємодії з особливими. Ми пропонуємо змістити акцент у розгляді даної проблеми на процес фасилітації інтеракції в системі „здорова дитина – дитина з особливими потребами”. **Звідси і актуальність теми дослідження.**

Метою дослідження є з'ясування рівня дієвості технології розвитку емпатійного потенціалу молодших школярів для фасилітації інтеракції з дітьми, які мають вади в розвитку, у порівнянні з традиційним поглядом на проблему дітей з особливими потребами.

Концептуальною ідеєю дослідження є теза про те, що, тільки орієнтуючись на кожен окремо взятю індивідуальність, а не лише на колектив у цілому, можна побудувати і розвинути педагогіку нової доби, результатом планомірного цілеспрямованого впливу якої має бути всебічно адаптована до навколишньої реальності креативна особистість.

Гіпотеза дослідження. Дослідження базується на припущенні про те, що фасилітація інтеракції здорових дітей і дітей з особливими потребами залежить від попередньої підготовки здорових дітей до сприймання і розуміння внутрішнього світу особливих дітей – розвитку емпатійного потенціалу.

Основним завданням дослідження є пошук шляхів розв'язання проблеми психологічного дискомфорту дітей з особливими потребами.

Методологічною основою дослідження є теоретико-емпірична єдність, системність досліджуваної проблеми, інноваційна спрямованість сучасної психолого-педагогічної думки, концепція особистісно орієнтованого навчання, виражена в його індивідуалізації та диференціації.

Теоретичною основою дослідження є психолого-педагогічні парадигми Я.С. Виготського, В.П. Кащенко, П.П. Блонського, Г.Я. Трошина, О.С. Грибоседова, М.С. Постовської, М.М. Лаговського, Ф.А. Рау, М. Бубера, В. Дільтейна, Г. Ноля, М. Шелера та інших, соціально-психологічні теорії Дж. Міда, Т. Парсона, Р. Мертона, Е. Гофмана, А. Адлера тощо. Дослідження ґрунтувалось на основних положеннях Конституції України, Закону України „Про освіту”, Державної національної програми „Освіта України ХХІ століття”, Національної Доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Державному стандарті початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в інновації оцінки проблеми фасилітації інтеракції системи „здорова дитина – дитина з особливими потребами” в контексті підготовки здорових дітей до розуміння почуттів та переживань особливої – розвитку емпатійного потенціалу.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у виявленні результативності технології фасилітації процесу інтеракції здорових дітей і дітей, які мають вади розвитку, засобами художнього слова з метою перспективної розробки методів, спрямованих на підвищення психологічного комфорту дітей з особливими потребами та збагачення індивідуального морального досвіду здорових дітей, що відповідно має впливати на оптимізацію взаємодії між дітьми з різними фізичними можливостями.

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, пов'язану з розв'язанням проблем дітей з особливими потребами, можна помітити загальну тенденцію, яку можна охарактеризувати, як відгороджування здорових дітей від особливих та пошук шляхів оптимізації процесу оволодіння знаннями дітьми з вадами розвитку.

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. Передмова	3
Частина I. Інноваційні технології реалізації навчального процесу у вищих навчальних закладах	4
<i>Артемчук Г.І., Спіцин Є.С.</i> Деякі проблеми реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університеті.....	4
<i>Берека В.Є.</i> Педагогічна практика – невід’ємна складова підготовки майбутнього керівника освітнього закладу.	7
<i>Бричок Б.П.</i> . Модернізація освітнього процесу на основі концентрованого підходу.....	15
<i>Вихрущ В.О., Решетуха Л.Г.</i> До проблеми контрольно-оцінної діяльності у педагогічному вищому навчальному закладі	18
<i>Ємельянова Д.В.</i> До питання організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання.....	20
<i>Янциур М. С.</i> Підготовка майбутніх вчителів до професійної орієнтації учнів у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.....	23
<i>Мамчич О.Б.</i> Педагогічна інноватика використання модульної системи у вищій школі.....	29
<i>Петриненко Л.О.</i> Диференціація підготовки майбутніх вчителів-початківців до інноваційної діяльності	33
<i>Шевців З.М.</i> Соціально-педагогічна діяльність як навчальний предмет.....	35
<i>Яцук І.П.</i> Особливості особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя.....	38
<i>Машкіна Л.А.</i> Методологічні засади впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах.....	42
<i>Баркасі В.В.</i> Використання можливостей новітніх інформаційних технологій навчання для підвищення рівня інформаційної культури майбутніх вчителів іноземних мов	47
<i>Варич О. С., Сингаївський Д. В.</i> .Розвиток технічного мислення майбутніх вчителів трудового навчання з використанням новітніх інформаційних технологій	51
<i>Кочубей А.В.</i> Формування трудової культури майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі засобами народознавства.....	55
<i>Бойчук Ю.Д., Марциновський В.П., Зуб. О.В., Калініна О.В.</i> Сучасні педагогічні технології при викладанні курсу „Основи екології” у вищому педагогічному навчальному закладі	59
<i>Джаман Т.В.</i> Рефлексія професійного становлення соціальних педагогів як інноваційна технологія реалізації навчального процесу.....	65
<i>Комар Т.В.</i> Деякі проблеми професійного становлення студентів гуманітарно-педагогічного факультету	67
<i>Криловець М.Г.</i> Інноваційні технології фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	70
<i>Тепла О.Н.</i> Формування від повідальності у процесі фахової підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів	72
<i>Ніконенко І.С.</i> До питання компетентнісного підходу до навчання у вищій школі	74
<i>Перець О.М.</i> Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	80
<i>Павленко О.В.</i> Шляхи фасилітації процесу інтеракції в системі „Здорова дитина – дитина з особливими потребами”.....	83
<i>Сілков В.В., Сілкова Е.О.</i> До питання про структуру та функції методико-математичної підготовки вчителів початкових класів в умовах кредитно модульної системи організації навчального процесу	85
<i>Суржук Т.Б.</i> Пошук ефективних способів керівництва навчальним процесом індивідуально-диференційованого спрямування.....	88
<i>Яременко О.О.</i> Технології проблемного навчання на уроках іноземної мови для студентів педагогічних вузів	92
<i>Временко М.В., Грабовська Т.О.</i> Формування гендерної компетенції студентів: когнітивний аспект.	95
<i>Бричок С.Б.</i> Інтерактивна лекція у викладанні курсу „Історія педагогіки”	99

<i>Боровець О.В.</i> Проблемне навчання як технологія професійної підготовки педагога	103
<i>Ващик Т.І.</i> Функціонування навчально-наукового педагогічного комплексу.....	105
<i>Голік Л.О.</i> Концептуальні засади полікультурного виховання.....	107
<i>Гуцал Л.А.</i> Формування творчої особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки.....	110
<i>Філіпп'єва О.А.</i> Стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів.....	113
Частина II. Педагогічні та освітні технології у традиційному та інноваційному вимірах.....	118
<i>Грицай Н.Б.</i> Система підготовки студентів вищих навчальних закладів до проведення про проведення позакласної роботи з біології в загальноосвітній школі.....	118
<i>Березовський П.П.</i> Тести: Панацея чи опіум? (до проблеми переваг і недоліків тестового оцінювання)	123
<i>Берестецька Н.В.</i> Формування мотивації у курсантів-прикордонників як шлях підвищення їхньої навчально-професійної підготовки у військових вищих навчальних закладів.....	126
<i>Давнюк С.А.</i> Активізація професійної лінгвістичної компетенції студентів на матеріалі синтаксису.....	131
<i>Загайкевич Л.В.</i> Застосування знань фундаментальних наук при вивченні образотворчого мистецтва у вищих педагогічних закладах.....	133
<i>Захарчук З.А.</i> До питання про способи керівництва навчальним процесом оволодіння виразним читанням.....	137
<i>Зиль І.П.</i> Психолого-педагогічні аспекти формування екологічної свідомості учнів основної школи.....	141
<i>Лелюх Ю.В.</i> Готовність майбутніх вчителів до формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках читання.....	144
<i>Матіяш В.В., Ковальчук Л.І.</i> Технологічні засади вивчення курсу „Загальні основи педагогіки” в умовах кредитно-модульної системи.....	148
<i>Мороз Л.В., Дохненко Н.Р., Самолюк І.В.</i> Формування навичок читання на початковому етапі навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі.....	150
<i>Петренко О.Б.</i> Технологія викладання гендерних курсів у вищій школі.....	153
<i>Літвінчук С.Б.</i> Самостійна робота студентів як засіб активізації навчання у вищій школі.....	157
<i>Припула Л.П.</i> Розвиток аграрної освіти в Україні: історичний аспект.....	161
<i>Павелків К.М.</i> Психологічні особливості засвоєння лексичного матеріалу іноземною мовою студентами немовних факультетів вищих навчальних закладів.....	164
<i>Сіранчук Н.М.</i> Формування готовності майбутнього вчителя до проведення фасилітованої дискусії як методу розвитку образного мовлення молодших школярів.....	168
<i>Шевченко С.М., Барковський В.В.</i> Формування навчально-пізнавальної компетенції студентів через розв'язання прикладних задач вищої математики.....	171
<i>Шелюк В.О., Василюк В.М.</i> Гуманізація системи фізичного виховання студентської молоді.....	174
<i>Шоробура І.М.</i> Проектування технологій на уроках географії	176
<i>Шпортун О.М.</i> Народнописенна творчість у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя музики.....	179
<i>Яковичина Т.В.</i> Проблема взаємодії у навчальних закладах Волині (друга пол.ХІХ – поч. ХХ)	185
<i>Яшник С.В.</i> Використання гендерного підходу при вивченні курсу „Психологія управління” у вищих навчальних закладах.....	189
<i>Відомості про авторів</i>	192

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Варич О.С., Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.11.2006 р. Підписано до друку 24.11.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,92. Обл. вид. арк. 30,35. Замовлення № 16/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20